

УДК 631.152.2 :006.032/065

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПРОДУКЦІЇ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Прохорчук С.В.

Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

В статье рассмотрены аспекты определения механизма обеспечения конкурентных преимуществ продукции и анализа опыта отечественного и зарубежного управления качеством, определения целесообразности внедрения систем управления качеством на предприятиях виноградарско-винодельного подкомплекса Украины.

Ключевые слова: *качество продукции, стандартизация, сертификация, конкурентоспособность, виноградарство, виноделие, WTO.*

In the article the aspects of determination of the mechanism of providing of products competitive advantages and analysis of the experience of domestic and foreign quality management, determination of the expedience of introduction of control quality systems at enterprises of wine-growing and wine-making subcomplex of Ukraine are considered.

Key words: *products quality, standardization, certification, competitiveness, wine-growing, wine-making, WTO.*

Постановка проблеми. Членство України в світовій організації торгівлі (СОТ) відкрило кордони, внаслідок чого зарубіжна високоякісна продукція без перешкод почала надходити на вітчизняний ринок, що може призвести до непередбачених наслідків.

Крім того, вступ України до (СОТ) привів до того, що більшість українських підприємств зіткнулося з обставиною, що з погляду нормативних актів країн ЄС, під "постачальником" розуміється підприємство, сертифіковане згідно до стандарту ISO-9000. Підприємства, що не мають відповідного сертифіката, вимушені працювати на ринках ЄС через посередників, тобто втрачати значну частину прибутку.

Враховуючи все сказане, перед підприємствами виноградарсько-виноробного підкомплексу поставили завдання: підвищити конкурентоспроможність продукції, досягти найвищого рівня її якості, визначити механізм забезпечення конкурентоспроможності продукції та стабільності даного процесу. Вирішити дані завдання можна шляхом: поліпшення технологій та організації виробництва, отримання відповідних сертифікатів систем якості, що дозволило б не тільки відстояти свої позиції на власному ринку, але й вийти на світовий ринок [1, 2].

У зв'язку з великою увагою, що приділяється формуванню механізму конкурентоспроможності продукції підприємств виноградарсько – виноробного підкомплексу в умовах трансформації України до СОТ, виникає потреба в дослідженні даної проблеми. На нашу думку, вкрай важливим для підвищення конкурентоспроможності стає впровадження на підприємствах системи управління якістю на базі міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок у дослідження теорії управління якістю продукції як один із механізмів забезпечення конкурентоспроможності продукції підприємств АПК, в тому числі і виноградарсько – виноробного підкомплексу в умовах вступу до СОТ, зробили вітчизняні вчені: А.М. Авідзба, І.І. Червен, О.Ю.Єрмаков, О.В. Шибаніна, Г.М. Кулешова, Н.Б. Кирич, І.В. Гончаренко, Ю.В. Кабаков, І.Г. Матчина, І.М. Шустіна, А.В. Балян [1–8]. Проте деякі аспекти залишаються не дослідженими, а дані публікації створюють умови для генерації нових рішень за визначеною темою.

Метою статті є визначення механізму забезпечення конкурентних переваг продукції та аналіз досвіду вітчизняного і зарубіжного управління якістю, визначення доцільності впровадження систем управління якістю (СУЯ) на підприємствах виноградарсько – виноробного підкомплексу України.

Виклад основного матеріалу. Маючи авторитетних конкурентів в країнах Європи підприємства виноградарсько-виноробного підкомплексу повинні постійно працювати над підвищенням і підтриманням високої якості своєї продукції, щоб утримувати завойовані позиції на світовому ринку. Надійним шляхом збереження високого рівня в галузі є розроблення і впровадження СУЯ виробництва продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000 з подальшою сертифікацією.

Розуміючи, що сертифікація СУЯ не ціль, а засіб, який є показником репутації таких підприємств як у конкурентній боротьбі, так і в "утриманні" традиційних замовників України, країн ближнього і дальнього зарубіжжя, а також залучення нових, необхідно пройти сертифікацію СУЯ.

На нашу думку, фактори, які сприятимуть подальшому успішному розвитку підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу наступні:

- наявність кваліфікованого персоналу – досвідчених провідних фахівців і молодих спеціалістів;
- функціонування і постійне удосконалення СУЯ виробництва продукції;
- новітня матеріально-технічна база;
- створення ефективної системи автоматизації праці;
- впровадження електронного документообігу тощо.

Сертифікат ISO підтверджує, що підприємство працює згідно міжнародного стандарту управління, а це додаткова гарантія належної якості товарів і послуг, які пропонує підприємство своїм споживачам.

Багаторічний досвід провідних компаній розвинених країн світу свідчить, що здобути успіх на ринку можна шляхом вдосконалення системи управління якістю. Тому сьогодні, говорячи про якість, мають на увазі не стільки гатунок самої продукції, скільки якість функціонування підприємств і організацій, досконалість їх систем управління якістю, націлених на постійне, безперервне самовдосконалення.

Робота за стандартом ISO 9001 вважається у світі добрим діловим тоном і є своєрідною візитною карткою якості. За офіційною інформацією Міжнародної організації зі стандартизації у світі сертифіковано вже більш ніж 900 тисяч підприємств, установ та організацій. Світовими лідерами у цій сфері є Китай, Італія, Японія, Іспанія, Велика Британія, США, Індія, Франція та Німеччина [3].

Останнім часом українські підприємства все більше уваги приділяють сучасним напрямкам управління якістю продукції та послуг. На сьогодні в Україні (за даними реєстру УкрСЕПРО) налічується більше 2500 підприємств, що отримали сертифікати ISO 9001. Врозовж останніх років в Херсонській області, як і в Україні, кількість виданих сертифікатів зростає, і на сьогодні становить вже більше 65 [9].

Для підприємств виноградарсько-виноробного підкомплексу, які займаються переробкою та виробництвом специфічної продукції, можливо задовольняти споживача і досягати організаційної ефективності за рахунок дієвого впровадження стандарту ДСТУ ISO 9001:2001. Згідно якого було встановлено вісім принципів управління якістю:

- 1) орієнтація на замовника;
- 2) лідерство;
- 3) залучення працівників;
- 4) процесний підхід;
- 5) системний підхід до управління;
- 6) постійне поліпшення;
- 7) прийняття рішень на підставі фактів;
- 8) взаємовигідні стосунки з постачальниками. Відповідно зусилля, які необхідно витратити на відповідність стандартам ISO, будуть залежати від існування та зрілості системи якості конкретного підприємства [4].

В червні 2009 року набрав чинності ДСТУ ISO 9001:2009 – національний стандарт України "Система управління якістю. Вимоги" на заміну ДСТУ ISO 9001–2001. Даний стандарт рекомендовано застосовувати для сертифікації систем управління якістю, а вимоги, зазначені в стандарті, відповідають чинному законодавству України.

Необхідно констатувати, що запровадження системи управління якістю має бути стратегічним рішенням кожного підприємства. При цьому потрібно врахувати, що на розробку та впровадження системи управління якістю на підприємстві впливають:

- середовище організації, зміни в цьому середовищі, а також ризики, пов'язані з цим середовищем;
- зміна потреб організації;
- конкретні цілі організації;
- продукція, яку постачають;
- застосовувані процеси;
- розмір і структура організації [5].

На сучасному етапі виноградарство як сільськогосподарська галузь забезпечує виробництво специфічної та багатогранної продукції:

- виноград для споживання у свіжому, сушеному і переробленому вигляді (кишмиш, ізюм, соки, напої, сиропи, вина, коньяки, компоти, джеми, вакуум-сусло, варення, желе, маринади, мед виноградний тощо);

- з вижимок виробляють кормове борошно, барвники, винну кислоту, оцет;
- з насіння – танін і навіть масло [6].

Тому природно, що питанням споживання продукції виноградарства варто приділяти особливу увагу, а показники її якості та безпеки повинні регламентуватися нормативними документами. Високого рівня якості можна досягти шляхом державного регулювання виноградарсько-виноробної галузі.

З метою вдосконалення діяльності щодо стандартизації у виноробній промисловості України та підвищення її ефективності в умовах ринкової економіки, а також для забезпечення розробки і введення державних стандартів України, пов'язування їх в галузі наукових досліджень зі стандартами інших країн, в 2001 р. було відновлено на базі інституту винограду і вина "Магарач" (ІВІВ "Магарач") Технічний комітет зі стандартизації (ТК-23) "Продукція садів, виноградників і виноробна продукція", і закріплено за ними роботи зі стандартизації у галузі наукових досліджень, розробки нормативно-технічної та технологічної документації для забезпечення виробництва продукції садів, виноградників і виноробної продукції [7].

Нормативні документи для виноградарства спрямовані на забезпечення якості та безпеки продукції для споживача, їх придатність для сертифікації продукції, впровадження сучасних технологій виробництва винограду та його зберігання, введення єдиної термінології в галузі та інші аспекти.

Вступ України до Світової організації торгівлі та посилення процесів інтеграції і кооперації в Європі вимагає більш активної її участі в науково-практичній роботі Міжнародної Організації Виноградарства та Виноробства (МОВВ) – організації, яка об'єднує виноградарів та виноробів всього світу - членами якої є 41 держава, крім того 6 країн, в тому числі Україна, мають статус держави *in fieri*. Показовим є той факт, що такі країни, як Російська Федерація, Молдова, Грузія приєдналися до Угоди про зазначену МОВВ. Україна не приєдналась до Угоди, але має статус Спостерігача. Такий статус країни суттєво обмежує дії фахівців як у контексті участі у заходах МОВВ, так і у процесі прийняття рішень, які були б корисними для держави. Адже метою та завданнями МОВВ є: гармонізація стандартів та відповідність методів аналізу; користь для здоров'я людини та якість вина; захист інтересів виноробної галузі та створення сприятливих ринкових умов; захист географічних назв; гарантія чистоти та походження продуктів; боротьба з шахрайством та недобросовісною конкуренцією [8].

З метою врегулювання питань з виноградарства та виноробства нашої державі необхідно продовжувати брати участь в роботі Міжнародної Організації Виноградарства та Виноробства, країни-члени якої представляють 95 % світового виробництва та споживання вина. МОВВ об'єднує понад 600 експертів з усього світу, які співпрацюють в групах експертів, підкомісіях та комісіях МОВВ з розробки нормативної документації шляхом досягнення згоди щодо рекомендацій науково-технічного, технологічного, економічного та правового характеру, призначених для кожної з країн-членів МОВВ.

Також МОВВ надає різноманітні рекомендації для галузей виноградарства та виноробства, які приймаються Європейським Співтовариством, підкреслюючи тим самим вплив МОВВ на процеси регулювання і торгівлі (країни ЄС виробляють близько 70 % вина в світі).

В грудні 2009 р. Кабінетом Міністрів України було запропоновано в черговий раз проект постанови спрямований на законодавче врегулювання статусу держави з метою забезпечення ефективної участі України в роботі Міжнародної Організації Виноградарства та Виноробства. Проектом постанови було запропоновано підтвердження приєднання держави до Угоди про МОВВ з метою сприяння гармонізації існуючої міжнародної практики та законів, участь, у разі потреби, в розробці нових міжнародних норм і стандартів, з метою поліпшення умов виробництва та збуту виноробної продукції та врахування інтересів споживачів [9].

На нашу думку, важливість приєднання України до МОВВ в якості постійного члена незаперечна, а вказаний вище документ має загальнодержавний аспект. Прийняття зазначеного проекту постанови надасть нашої державі право користуватися офіційними стандартами та правилами МОВВ, які мають юридичну силу при міжнародній торгівлі винами та виноматеріалами і застосовуються при арбітражних спорах.

В той же час повноцінне членство України в МОВВ дозволить ефективно використовувати закордонний досвід, забезпечити в майбутньому захист вітчизняного ринку від проникнення низькоякісної імпоротної продукції, здійснювати моніторинг та маркетинг вітчизняного та іноземних ринків, а вітчизняним підприємствам-виробникам виноградно-виноробної продукції конкурувати на світовому ринку, експортувати на належному рівні свою продукцію до країн-членів МОВВ, що буде сприяти розвитку галузі і, як наслідок, створенню нових робочих місць та збільшенню надходжень до державного бюджету.

Висновок. Підводячи підсумок, хочемо відзначити, що широке застосування міжнародних стандартів ISO серії 9000 в світі підтверджує ефективність впровадження систем управління якістю. Вра-

ховуючи високі темпи розвитку зовнішньоекономічної діяльності та подальшої трансформації України до СОТ, необхідно прискорити впровадження СУЯ на підприємствах, використовуючи позитивний досвід різних галузей та вказуючи переваги розробки та впровадження СУЯ на українських підприємствах:

- розширення ринків збуту;
- підвищення іміджу фірми;
- збільшення чіткості процедур, ефективності виробництва;
- збільшення задоволення споживача;
- збільшення узгодженості виробничих операцій;
- збільшення мережі конкурентоспроможності;
- зменшення кількості помилок;
- застосування сертифікату в рекламних цілях тощо.

Для нормалізації відносин між виробниками та споживачами якісної продукції виноградарства необхідно приділити увагу розробці або перегляду існуючої нормативно-технічної документації по тарі та інших видах упаковки, що зберігає якість продукції та знижує втрати при її зберіганні, транспортуванні.

Крім того, активне членство України в роботі МОВВ є перспективною та доцільною справою для держави. Повноцінне членство України в МОВВ дозволить ефективно використовувати закордонний досвід, забезпечити в майбутньому захист вітчизняного ринку від проникнення низькоякісної імпортової продукції, здійснювати моніторинг та маркетинг вітчизняного та іноземних ринків, дозволить вітчизняним підприємствам-виробникам виноградно-виноробної продукції конкурувати на світовому ринку, експортувати на належному рівні свою продукцію до країн-членів МОВВ, що буде сприяти розвитку галузі і, як наслідок, створенню нових робочих місць та збільшенню надходжень до державного бюджету.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення особливостей та проблем стандартизації продукції виноградарства та виноробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирич Н.Б. Якість продукції, робіт і послуг – засіб посилення конкурентної позиції підприємства / Н.Б. Кирич // Галицький економічний вісник. – 2008. – № 2. – С. 100–106.
2. Шустіна І.М. Упровадження системи управління якістю продукції на підприємствах АПК України згідно з міжнародними стандартами серії ISO 9000 // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – № 1. – С. 38–41.
3. Балян А.В. Стан європейського виноградарства і напрями підвищення ефективності підкомплексу в Україні / А.В. Балян, О.Б. Левицький // Економіка АПК: міжнародний науково-виробничий журнал. – К., 2007. – № 3. – С. 16–22.
4. Шهبаніна О.В. Агропромислова інтеграція як важливий напрям конкурентоспроможного розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу / О.В. Шهبаніна, О.В. Короткова // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 25–28.
5. Кулешова Г.М. Проблеми стандартизації виноградарсько-виноробної продукції в умовах інтеграції до СОТ / Г.М. Кулешова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Вип. № 3, т. 2. – 2007. – С. 56–60.
6. Кабаков Ю.В. Системи управління на основі ISO 9001:2000 – впровадження та підсумки // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2003. – № 3. – С. 48–53.
7. Матчина І.Г. Український ринок винопродукції: експансія і конкуренція // Виноград. Вино. – 2000. – № 2. – С. 7.
8. Авідзба А.М. Стан і перспективи наукових досліджень по розвитку виноградарсько-виноробної галузі України / А.М. Авідзба // Магарач: Виноградарство и виноделие. – 2009. – № 9. – С. 2–9.
9. www.ligazakon.ua – сайт законодавчих і нормативно-правових актів.